

A Tudomány és Ipar Városának (Párizs) multi-média könyvtára

Lásd még: KDSZ 88/1012, 90/700

Eszköztár; Információtechnológia; Közművelődési könyvtár

A Médiathèque de la Villette, amely 1986 márciusában nyitotta meg kapuit a nagyközönség számára, kiegészítő és együttműködési kapcsolatokat létesített a Tudomány és Technika Városával (Cité des sciences et de l'industrie) és annak kiállítási területeivel. Célja a tudomány, a technika és az ipar eredményeinek népszerűsítése a laikus nagyközönség köreiben. A cikk ismerteti a médiatár vezetését, szervezetét, állományát és látogatóit, részletesen bemutatva a gyermekrészleget, a szakosított részleget és a Louis Braille termet, közkinccsé téve ennek a nyilvános, kereskedelmi és ipari létesítménynek a jellemzőit és reményeit.

(Autoref.)

MUNKAFOLYAMATOK ÉS SZOLGÁLTATÁSOK

Állomány, állományalakítás

91/222

JONAS, Gisela – JONZECK, Marianne: Bestands-erneuerung ... durch Titel aus der westdeutschen Buchproduktion der Jahre 1986 bis 1990 = Bibliothekar. 44.Jg. 1990. 11.no. 642-646.p.

Az állomány megújítása a volt NDK közművelődési könyvtáraiban az 1986-1990 közötti nyugatnémet könyvtermés címei révén. Az EKZ és a ZIB közös programja

Állománygyarapítás; Állománygyarapítási tanácsadó

A volt NDK közkönyvtáraiban becslések szerint az állomány 20-30%-a teljesen elavult a tartalom, a felfogás ill. az adatok túlhaladottsága miatt, ezért évi 7-8 millió új dokumentumra lenne szükség. Az NSZK művelődési minisztériuma mellett működő német-német könyvtári szakértői bizottság 90 millió DM segély biztosítását javasolta erre a célra, ez kb. 3,3 millió egység beszerzését teszi lehetővé. Ehhez járulnak a szponzorok, az NSZK-beli közkönyvtárak és magán-személyek könyvadományai. (Az utóbbiak „A polgárok könyvet küldenek a német partnerkönyvtáraknak” mozgalom keretében, melyet Gerhard Rauchwetter müncheni író kezdeményezett.)

Az NSZK könyvtárellátó vállalata (Einkaufszentrale für öffentliche Bibliotheken, EKZ) segítséget nyújt a megfelelő könyvek kiválasztásához. 1990 elején a berlini Könyvtárügyi Központtal (Zentralinstitut für Bibliothekswesen, ZIB) együtt ajánló listát állított össze, mely 500 azonnal megrendelhető címet tartalmazott az 1987-89 évi könyvtermésből. Készül egy nagyobb retrospektív ajánló címjegyzék is az NDK közkönyvtárainak állományuk felújításához. Ez az 1986-90-es évek terméséből fog kiválasztani 4 ezer címet (3 ezer ismeretközlő, 600 szépirodalom, 400 gyermekirodalom). A jegyzéket, mely terv szerint 1991 második negyedében fog megjelenni, az NDK közkönyvtárai ingyen megkapják. Tervezett címe: „Retrospektive Titelauswahl für Bestände öffentlicher Bibliotheken in der DDR.” Kiadója: Einkaufszentrale für Öffentliche Bibliotheken GmbH.

(Katsányi Sándor)

91/223

HENDERSON, Martha Vines – HEYSER, Richard G.: Identifying a professional core collection for the librarian of the small- to medium-sized public library = Public Libr.Q. 10.vol. 1990. 3.no. 15-28.p.

Szakmai alaplívek kiválasztása a könyvtáros számára kis és közepes méretű közművelődési könyvtárakban

Ajánló bibliográfia [forma]; Állománygyarapítási tanácsadó; Könyvtártudományi szakirodalom; Közművelődési könyvtár

A szerzők a szakirodalom áttekintése és egy kérdőíves felmérés segítségével közepes méretű közkönyvtárak könyvtárosai számára egy alapvető szakmai szakirodalmi gyűjteményt kívántak összeállítani. A cikk végén három szakcsoportban (vezetés, olvasószolgálat és feldolgozó munka) sorolják fe a címeket, „ajánlott” és „erősen ajánlott” megjegyzésekkel ellátva.

(Autoref.)

91/224

VARFOLOMEEVA, S.I.: Prodaža literatury v biblioteke = Naučn.Teh.Bibl.SSSR. 1990. 10.no. 26-27.p.

Dokumentumok eladása a könyvtárakban – a duplumokból és a gyűjtőkörileg idegen művekből

Kivont anyag eladása

A petrozavodszki egyetemi könyvtár állományában is számos olyan duplum, gyűjtőkörbe nem tartozó kiadvány halmozódott fel, amelyen nem lehetett „túladni” a könyvtárközi csere keretében. Ezzel párhuzamosan e könyvtárban is fojtogató volt a raktári helyhiány.

Egy 1988. évi kulturális miniszteri utasítás a könyvtárak számára lehetővé tette, hogy a szűkeltelen állományegységektől eladás útján szabaduljanak meg. A petrozavodszki egyetemi könyvtár élt ezzel a lehetőséggel. Az eladásig vezető út állomásai a következők voltak: rektori instrukció kiadása az akció szabályozására, a kiválogatás és értékelés (árazással egybekötve) könyvtárosok és egyetemi szakelődők részvételével, az akció reklámozása (hirdetmények kifüggesztésével, az akció meghirdetésével az egyetemi és a köztársasági sajtóban), az állományegységek leírása az állományból és „eladható” pecsétnyomással való ellátása, az eladók kijelölése – élükön a csereosztály vezetőjével.

1989-ben három kiadászt szerveztek, mégpedig tematikus (történelem-irodalomtudomány, szépirodalom, orvostudomány). A kínálat összesen 5829 könyvtári egységből állt, amelyből 3816 egységet sikerült eladni, összesen 2066 rubel értékben. (Egy-egy akción belül a kiadászt második napjától fogva árcsökkenések érvényesültek.) A befolyt összeg 60%-a álló-

mánygyarapítási célokat szolgált, 40%-ából az akcióban résztvevőket premizálták. A társadalmi visszhang pozitív volt, s ezért a könyvtár tovább folytatja kiadászt akciót.

(Futala Tibor)

Állományvédelem

91/225

McINTYRE, John E.: Disaster control planning: a national concern? = Alexandria. 2.vol. 1990. 2.no. 51-59.p. Bibliogr.

A könyvtárak felkészülése az elemi károk elhárítására, országos méretekben

Állományvédelem; Elemi károk; Koordináció -belföldi

A könyvtárakat különféle elemi katasztrófák veszélyeztetik – legnagyobb ellenség a tűz és a víz. A firenzei nemzeti könyvtár katasztrófája és annak felismerése, hogy a megelőzés és a gyors reakció sokat tehet a kár elkerüléséért ill. minimalizálásáért, fokozta az érdeklődést a helyi szintű katasztrófakezelő tervek iránt. A skót nemzeti könyvtár, miután 1983-ban elkészítette saját katasztrófakezelő tervét, egy projektet finanszírozott egy országos terv elkészítésére. Ennek eredményeként 1985-ben egy tervezési kézikönyvet adtak ki. A British Library és a walesi nemzeti könyvtár is tett lépéseket a felkészülés érdekében. A nemzeti kezdeményezések fontosak, mert a megfelelő szakértelem és berendezések helyi szinten nem mindig állnak rendelkezésre. Nemzeti feladat a megfelelő épület- és raktározási szabványok kidolgozása, valamint támogatás és segítség nyújtása az elemi csapás bekövetkezése után.

(Autoref.)

91/226

„Here today... gone tomorrow”: a pH investigation of Brigham Young University’s 1987 library acquisitions = Coll.Res.Lib. 51.vol. 1990. 6.no. 539-551.p. Bibliogr. 27 tétel.

Porból lettünk, porrá leszünk... Egy egyetemi könyvtár 1987. évi új szerzeményeinek pH-vizsgálata

Felmérés; Könyvkiadás; Papír; Papírgyártás

Könyvek milliói porladnak el a papírok savtartalma miatt. A papíripar csak a közelmúltban tett kísérletet a papír „állhatatosságának” visszaállítására, savmentes és alkalikus papírok gyártásával. Az amerikai kiadók különösen érdeklődnek az ilyen tartós papírok iránt, ennek ellenére a kiadóknak az ilyen papírra való átállását nem ellenőrizték, illetve nem mérték fel megfelelően. A Brigham Young Egyetem (Provo, Utah) 1989-ben végzett s az 1987-es beszerzésekre irányuló pH-vizsgálata egyrészt házi összehasonlítási alapot jelent a jövőbeli vizsgálatokhoz, másrészt azt mutatta ki, hogy sok kiadó már használja a savmentes és alkalikus papírokat. Az Egyetem felmérését és vizsgálatát úgy tervezték meg, hogy könnyen megismételhető legyen.

(Autoref)

91/227

ZEISLER, Peter — HAMM, Udo — GÖTTSCHE-
NING, Lothar: Chemischer und physikalischer
Zustand von Archiv- und Bibliotheksbeständen =
ABI-Tech. 10.Jg. 1990. 4.no. 261-270.p. Bibli-
ogr. 17 tétel.

Res. angol nyelven.

A levéltári és könyvtári állományok kémiai és fizikai állapota Hessen tartományban. Felmérési eredmények

Felmérés; Konzerválás; Papír

A hesseni könyvtárak és levéltárak anyagának károsodásáról egy katasztert állítottak össze. Minden eddiginél átfogóbb, szisztematikus állományfelmérés során megkísérelték fizikai és kémiai paraméterek alapján felbecsülni az utóbbi 150 évben történt papírbomlást. Megvizsgálták a Hesseni Tartományi és Felsőoktatási Könyvtár (Darmstadt) és a wiesbadeni Tartományi Főlevéltár 200 kiválasztott dokumentumát szálmikroszkopikus, fizikai és kémiai vizsgálatokkal. En-

nek egyes eredményeit teszi közzé a cikk. A papír öregedésének vizsgálata további kutatást igényel.
(Autoref.)

Különgyűjtemények

Lásd 253

Raktározás

91/228

MEIKLE, C. — EXON, F.C.A. — PROUD, M.:
Compact shelving in the reading room =
Int.J.Inf.Lib.Res. 2.vol. 1990. 1.no. 35-49.p.

Tömör raktározás az olvasóteremben

Felmérés; Használói szokások; Időszaki kiadvány; Szabadpolc; Tömör raktár

A cikk egy tanulmányt ismertet, amelyben a használók keresési viselkedését tanulmányozták egy ausztráliai egyetemi könyvtár szabadpolcos folyóiratállványainál. A tanulmány célja az volt, hogy megállapítsák a tömör raktározás bevezetésének megvalósíthatóságát a Curtin University of Technology T.L. Robertson könyvtárában. A felmérést még két egyetemi könyvtárban megismételték. A bekötött folyóiratkötetek használata mindhárom könyvtárban alacsonynak bizonyult, tehát a használók keresési viselkedése nem zárta ki a tömör raktározást a folyóiratolvasóban. A folyóirathasználat csúcsidejeit mindenütt az egyetemi tanrend, a keresett témákat pedig az illető könyvtár tematikus jellege befolyásolta leginkább. Mindhárom könyvtárra jellemző volt, hogy a humán- és társadalomtudományok bekötött folyóiratait erősebben használták, mint a természet- és műszaki tudományi folyóiratokat.

(Autoref. alapján)

91/229

HOLLENDER, Henry: Księgozbiór jako katalog.
O pozytkach oświeconego buszowania wsród
pólek = Poradnik Bibl. 1990. 10.no. 25-28.p.

Az állomány mint katalógus. A polcok közötti felvilágosító irányítás hasznossága

Olvasószolgálat; Szabadpolc

Lengyelországban kevés könyvtárban van szabadpolc, s ezért az állományhoz csupán a szerzői és cím-, a szak- és a tárgyszó katalógus közvetítésével lehet hozzáférni. Ez drága és sok időt rabló „multság”, nem is beszélve arról, hogy az olvasó tájékozódási lehetőségei is szűk kényszerpályára kényszerülnek.

Nem így az USA-ban, ahol a tudományos és szakkönyvtárakban is általános a szabadpolc, illetve az állomány szakrendi felállítása. E célból ott „három fedelű” jelzeteket használnak: Dewey-féle vagy a Kongresszusi Könyvtár osztályozása szerinti szakjelzet + betűrendi jel + kiadási év.

A szabadpolccal, illetve a szakrendi felállítással kapcsolatban néhány „babonával” szoktak ijesztgetni. Az egyik: a szakrendi felállítás az állomány egy részének kikölcsozottsége miatt nem tükrözi „katalógus-értékűen” az állományt, a másik, hogy egy-egy mű több szakba is tartozhat. Ez igaz, csak hogy az USA-ban is van katalógus (olykor hagyományos, olykor számítógépi), s annak is a legpraktikusabb válfaja, az ún. szótárkatalógus, amely egyaránt „felel” szerzőre, címre és tárgyra. Segítségével a szabadpolcos-szakrendi felállítás említett hiányosságai teljes mértékben kiküszöbölhetőek, mégpedig egy fordított keresési stratégia alapján. Az olvasó előbb a szabadpolc megfelelő szakjában keres, ami óriási „környezeti” előnyököt kínál, s csak akkor fordul a katalógushoz, ha a „környezetben” nem elégsíti ki irodalomigényét.

Lengyelországban nincsenek meg a feltételei annak, hogy a régi állományokat átállítsák ilyen rendbe, amely ráadásul helyigényesebb is, mint a numerus kurrens, ám legalább az új gyarapodásokat kellene ilyen szisztémával „állománnyá szervezni”. Továbbá a kézikönyvtárakban is célszerű volna ilyen rendet teremteni, minthogy ekkora ráfordításokra még a lengyel könyvtárakban is megvannak az előfeltételek.

(A cikknek van egy magyar vonatkozása: a szerző megjegyzi, hogy Magyarországon a TO helyett az ETO rövidített jelzeteit használják a szakrendi-betűrendi felállításban.)

(Futala Tibor)

Feldolgozó munka

91/230

SMALLEY, Joseph: The French cataloging code of 1791: a translation = Libr.Quart. 61.vol. 1991. 1.no. 1-14.p.

Az 1791. évi francia katalogizálási szabályzat. (Fordítás.)

Dokumentumleírás története; Dokumentumleírási szabályzat [forma]; Könyvtártörténet -nemzeti; Történeti forrás -nemzeti [forma]

A francia forradalmi kormány által 1791-ben kiadott, az egyháztól elkobzott könyvtári anyagok katalogizálására készült „Instruction...” két okból is fontos dokumentum a katalogizálás történetében: ez az első leíró katalogizálási szabályzat, és ez használja először a „cédulakatalógus” kifejezést. A szabályzat lépésről-lépésre tárgyalja az elvégzendő feladatokat. Először is minden könyvet be kell számozni, majd mindegyik bibliográfiai információit egy játékkártya hátoldalára kell felírni. A kártyák ezután betűrendezendőek, majd egy, a könyvtárban maradó példány kivételével Párizsba küldendőek. Ezt követően a szabályzat a kéziratokra ad instrukciókat, majd javaslatokat közöl a könyvtári anyagok hozzáférhetőbbé tételére.

(Autoref.)

91/231

RIVIER, Alexis: Construction des langages d'indexation: aspects théoriques = Documentaliste. 27.vol. 1990. 6.no. 263-274.p.

Res. angol nyelven.

Indexelő nyelvek felépítése: elméleti szempontok

Bibliográfia [forma]; Információkereső nyelv; Osztályozás; Tezaurusz

A cikk egy, az indexelő nyelvek elméleti kérdéseire irányuló bibliográfiai keresés eredménye.

A több mint 100 tételből álló válogatott bibliográfia a közlemény végén található. A szerző ismereti kutatási módszerét, majd az előfordult fő témák (az osztályozási rendszerek kialakítását vezérlő elméleti alapelvek, lánc-indexelő nyelvek és tezaurusok, a nyelvészek és matematikusok hozzájárulása az indexelő nyelvekhez) szintézisét javasolja.

(Autoref.)

91/232

GOMEZ, Louis M. – LOCHBAUM, Carol C. – LANDAUER, Thomas K.: All the right words: finding what you want as a function of richness of indexing vocabulary = *J.Am.Soc.Inf.Sci.* 41.vol. 1990. 8.no. 547-559.p. Bibliogr.

Mennyire függ a keresett téma megtalálása az alkalmazott tárgyszókészlet gazdagságától?

Gépi indexelés; Gépi szövegelemzés; Információkeresési rendszer értékelése; Kísérlet; Tárgyszó

Két kísérletben vizsgálták interaktív keresőrendszerekben az indexkifejezések megválasztásának hatását a keresés sikerére. A résztvevő használókat arra kérték, hogy különféle témákban keressenek egy olyan egyszerű interaktív, kulcsszavakra épülő információkeresési rendszerben, amelyben az egyes tárgykörhöz rendelt kulcsszavak számát szisztematikusan változtatták. Az eredmények azt bizonyítják, hogy a kulcsszavak számának növekedésével a keresés hatékonysága lényegesen javult.

(Autoref.)

Lásd még 244, 284

Katalógusok

91/233

SLACK, Frances – WOOD, Anthony J.: Subject searching on British OPACS: problems and progress = *Libr.Rev.* 39.vol. 1990. 6.no. 41-49.p. Bibliogr. 25 tétel.

Tárgyi keresés brit online katalógusokban – problémák és fejlődés

Gépi információkeresés; Online katalógus; Tárgyi feltárás

Az online katalógusok az elmúlt évtizedben sokat fejlődtek, ami azonban a tárgyi hozzáférhetőséget illeti, még sok a megoldatlan probléma. A Manchester Polytechnic kutatást indított a brit egyetemi könyvtárak online katalógusaiban előforduló tárgyi keresési problémák felmérésére, aminek keretében önként vállalkozó egyetemi hallgatók kereséseket végeztek az informatikai tanszék és az egyetem fő könyvtárának online katalógusaiban. A kereséseket floppy lemezre rögzítették, majd elemezték őket. A keresési problémák egy része mechanikus jellegű volt (elütés, rossz helyesírás stb.), nagyobb részüket azonban a katalógusok elméleti-tartalmi hiányosságai okozták. Ezek négy csoportba sorolhatók.

1. *Általános instrukciók.* A képernyőn megjelenő utasítások némelyike a gyakorlatban használhatatlan volt, pl. ha a keresés 0 találatot eredményezett, akkor a program a helyesírás ellenőrzésére utasította a használót, pedig nyilvánvaló, hogy nemcsak egy gépelési hiba okozhat 0 találatot. Ezen kívül gondot okozott a menük sokféle opciója is, aminek következtében a használók „eltévedtek” a keresésben.

2. *A keresőkifejezések bevitele.* A résztvevők többsége nem tudta, hogy hogyan kell személyneveket és testületeket tárgyi keresőkifejezésként beírni. Így pl. Kennedy elnökről *John Fitzgerald Kennedy* és *Kennedy* névvel is kerestek irodalmat, és különféle eredményeket kaptak. Néhány hallgatónak az is gondot okozott, hogy hogyan kell a megfelelő kulcsszót megválasztani, s ezen az online help sem segített. Kevés brit online katalógusban van beépített tárgyszójegyzék, tezaurusz pedig egyikben sincs, tehát a használóknak nincs hozzáférésük a helyes tárgyi terminológiához. Az is nehézséget jelentett, amikor a kulcsszó kéttagú, s a tagok külön-külön eltérő jelentésűek (pl. a Drug Abuse néhány katalógusban külön is és együtt is használható).

3. *A keresés finomítása.* Az online help arra sem adott megfelelő utasításokat, hogy hogyan kell egy keresőkérdést behatárolni vagy kiterjeszteni. Minél bonyolultabb volt a keresés, annál kisebb sikerrel tudták végrehajtani a hallgatók. Az

egytagú keresőkifejezésekkel nem volt gondjuk, de a kéttagúaknál már igen, s ilyenkor sokan jelezték a keresés leszűkítésének problémáját.

4. *Tárgyi leírás.* Néhány online katalógus egyáltalán nem látja el a rekordokat tárgyszavakkal, osztályozási jelzetekkel, ezért a kulcsszavakra kapott találatokat újra át kell nézni és meg kell állapítani, hogy valóban a keresett témával foglalkoznak-e. Az osztályozás hiánya tehát komoly akadályt jelent az illető dokumentum információinak eléréséhez.

Összefoglalásként a cikk megállapítja, hogy a tárgyi keresés az online katalógusok legproblematisabb területe, különösen, ha konferenciákra, testületekre, vagy bonyolultabb témákra keresünk. A jövőben – a használók elkedvetlenítésének megakadályozása érdekében – nagyobb hangsúlyt kell fektetni a barátságosabb interfészekre, a világosabb üzenetekre és a közös parancsnyelvre.

(Novák István)

91/234

HANCOCK-BEAULIEU, Micheline: Instructing the user or improving the system: research and user feedback for interactive library catalogues = *Int.J.Inf.Lib.R.* 2.vol. 1990. 1.no. 1-9.p. Bibliogr. 9 tétel.

A használók képzése vagy a rendszer fejlesztése a megoldás? – Kutatás és használói visszajelzés az olvasói online katalógusokkal kapcsolatban

Ember-gép kapcsolatot; Használók képzése; Igénykutatás könyvtári szolgáltatásokra; Online katalógus

Az online katalógusok új lehetőséget jelentettek a használók számára a könyvtári anyagokhoz való hozzáféréshez. Ezen elektronikus információhordozó látszólagos sikerének ellenére a használó az online katalógusban keresve számos problémával találkozott. Ezek leküzdése céljából a könyvtárosok a használók rendszerhasználati képzésére koncentrálnak, ami csak „pótszer”, mert a helyes cél a rendszerek fejlesztése lenne. Ahhoz, hogy intelligensebb, barátságosabb használói interfészeket lehessen kifejleszteni, több használói visszacsatolásra lenne szükség, s

ehhez – helyzetüknél fogva – a könyvtárosoknak kellene segítséget nyújtani. A cikk szerint a gyakorló könyvtárosnak aktív szerepet kell játszani a rendszertervezési folyamatban és a kutatás és alkalmazás közötti új áthidalásában.

(Autoref. alapján)

91/235

BOISARD, Genevieve – JOLLY, Claude – SALOMON, Serge – CARPENTIER, Andrée: *Le CD-ROM du Quartier latin* = *Bull.Bibl.Fr.* 35.tom. 1990. 3.no. 223-229.p.

Res. angol nyelven.

A Quartier latin CD-ROM-ja

CD-ROM; Egyetemi könyvtár; Együttműködés -belföldi; Online katalógus

Jóllehet a párizsi Quartier latin három nagykönyvtára (Bibliothèque Cujas, Bibliothèque Sainte-Geneviève és Bibliothèque de la Sorbonne) különféle bibliográfiai forrásokat használ (OCLC, BN OPALE, SIBIL), elhatározták, hogy egy közös online katalógust építenek ki. A katalógussal szemben a következő követelményeket állították: tudnia kell fogadni a különböző formátumokat, nem lehet túl drága, s könnyű kezelhetősége mellett kifinomult keresési lehetőségekkel kell rendelkeznie. A versenytárgyalás eredményeként beérkezett 23 jelentkezőt elbírálva a CD-ROM mellett döntöttek, annak képességei, biztonsága és használói barátságossága miatt. A cikk ismerteti a kezdeti nehézségeket, az ezek nyomán tett intézkedéseket és a választás helyességének bizonyítékait.

(Autoref.)

Információkeresés

91/236

SIEVERT, MaryEllen C.: Ten years of the literature of online searching: an analysis of Online and Online Review = *J.Am.Soc.Inf.Sci.* 41.vol. 1990. 8.no. 560-568.p.

Tíz év a gépi információkeresés szakirodalmából: az Online és az Online Review c. folyóirat elemzése

Folyóirat -könyvtári; Gépi információkeresés; Online információkeresés

Az „Online” és az „Online Review” című folyóiratok első évtizedének adatelemzése azt mutatta ki, hogy bár mindkettő az online információkeresés témáját fedi le, e lapok mégis igen különbözőek. A szerkesztőségi politikák, a rovatcímek, a szerkesztőségi bizottsági tagság mind eltérő irányvonalakra mutat. Sőt, az olyan objektív statisztikák is lényegesen eltérőek, mint a hatékonyság, átfutási mutatók és rangsorok a könyvtár- és információtudományban. A publikáló szerzők nemzeti és intézményi hovatartozása is különböző. A cikkek címeinek elemzése azt mutatta, hogy a két lap – a szakterületen belül – eltérő témákkal foglalkozik.

(Autoref.)

91/237

TENOPIR, Carol: Online without a modem = Libr.J. 115.vol. 1990. 19.no. 67-68.p.

Online keresés modem nélkül

Online információkeresés; Telefon

A Searchcraft nevű új online szolgáltató vállalat új szolgáltatása mérföldkövet jelent az online információkeresésben. A „Faxtex” nevű szolgáltatás célja az, hogy kiküszöbölje az online ipar három fő korlátját, azaz 1) a számítógép vagy terminál, 2) a modem, és 3) a jelszó szükségességét.

A Faxtex lehetővé teszi, hogy a használó egy egyszerű nyomógombos telefon segítségével keresessen különféle szöveges adatbázisokban. Ha felhívja a megadott telefonszámok egyikét, akkor egy előre felvett üdvözlés és egy megadott telefongomb lenyomását követő eligazítás után számítógéppel szintetizált természetes nyelvű vezetés kíséri végig a keresés folyamatán. Ha a keresőnek van FAX száma, akkor a rendszer ezt megkéri, és telefaxon továbbítja az eredményt,

végül a keresés díját automatikusan az illető telefonszámlájára terheli.

A keresés technikájának lényege az, hogy a használó a keresőkérdést a megfelelő telefongombok leütésével gépeli be. Pl. a 2 szám gombja az ABC gomb, amelynek egyszeri leütése az A-t, kétszeri a B-t, háromszori a C-t jelenti. Boole-operátorok használatára és zárójelezésre is van lehetőség. A keresőkérdés bebillentyűzésének befejezését a # gomb kétszeri lenyomásával kell jelezni.

A Faxtex ezután a megfelelő DIALOG adatbázisra kapcsol, képesűség-cikkek esetében pl. ez a Magazine ASAP. A túl sok találat elkerülése érdekében a rendszer először csak a címek szavában keres, s csak ha kevés hivatkozást talál, akkor terjeszti ki a keresést a deskriptor-mezőre. A keresés befejeztével emberi hang közli, hogy a rendszer talált valamit (ha talált), s tájékoztat, hogy a számítógép most fel fogja olvasni a cikkek jellemző adatait. Meg van adva, hogy a keresőnek válaszul milyen gombot kell lenyomnia, ha kéri a cikket, melyiket, ha nem kéri, és melyiket, ha később akar dönteni. A kért cikkeket a telefaxos küldést megelőzően egy asztali kiadványszerkesztővel átformázzák, hogy esztétikailag sokkal jobban mutasson, mint a szokványos online leprellők. Ha a használónak nincs FAX be rendezése, hangos és postai szállításra is van lehetőség.

A jelenlegi szolgáltatás még csak prototípus, amely elsősorban a piac felmérésére, valamint a szoftver és a használt technológiák kipróbálására irányul. Üzemszerű beindulásával a következő szolgáltatások képzelhetők el: repülőjegyfoglalás, filmkritikák, gyors bibliográfiák egyetemi hallgatóknak, gyártmányismertetések, újságcikkek stb. Egy hívás költsége 4-5 dollárba fog kerülni, amiért – cikkszolgáltatás esetében – 10 cikket vagy rezümét lehet kapni.

A Faxtex természetesen nem kíván az online szolgáltatásokkal versenyezni, hanem azokra a potenciális használókra épít, akiknek nincs számítógépe, vagy – mint a vakok esetében – hangra épülő szolgáltatásra van szükségük.

(Novák István)

91/238

MACCARN, Davis B. – LEWIS, Craig M.: A mathematical model of retrieval system performance

= J.Am.Soc.Inf.Sci. 41.vol. 1990. 7.no. 495-500.p. Bibliogr.

Matematikai modell információkeresési rendszer értékelésére

Információkeresési rendszer értékelése; Model-lálás

Ez ideig már sok kutatást végeztek a teljes szövegű és a bibliográfiai adatbázisokban való információkeresés hatékonyságának értékelésére. Ezek az értékelések az ún. pontossági arányszám (az információs kérés szempontjából releváns találatok) és a teljességi arányszám (az összes létező és a ténylegesen visszakeresett tételek aránya) kísérleti meghatározására irányultak. Jóllehet ezeket a méréseket általában elfogadták, mindazonáltal sok vitát is kiváltottak. A cikk célja, hogy áttekintsen néhány jelentős értékelést, és egy egyszerű matematikai modellt javasoljon, amely segíthet megvilágítani az ezen mérések és a használói szokások közötti összefüggéseket.

(Autoref.)

Lásd még 232, 259

Könyvtárközi kölcsönzés, dokumentumszolgáltatás

91/239

BLAIR, Rolande: Le prêt entre bibliothèques au Canada: stratégies et plan = Doc.Bibl. 36.vol. 1990. 4.no. 133-137.p.

Res. angol és spanyol nyelven.

Könyvtárközi kölcsönzés Kanadában: stratégiák és terv

Irányelvek -könyvtári; Könyvtárközi kölcsönzés

Kanadában a könyvtárközi kölcsönzés régióként, tartományként és helységeként eltérő. Több autonóm hálózata van e munkának.

Konzorciumba tömörült könyvtárak működnek együtt a regionális és helyi szolgáltatások ki-

elégítésére. Munkájukat segíti az 1953-ban alapított Kanadai Nemzeti Könyvtár is. Az azonos számítógépes rendszerben működő könyvtárak könyvebb helyzetben vannak, pl. Ontarióban az OP-LIN, Québecben a BADADUQ és RENARD rendszer könnyíti a munkát, de olyan hely is akad, ahol hagyományos módon, kézzel dolgozzák fel a könyveket. Az elmúlt évtizedben a könyvtárak egyre inkább a helyi rendszerekhez kapcsolódtak, és regionális központi katalógusokat építettek ki, gyarapodásukat nem jelentették a DOBIS vagy az UTLAS nevű központi katalógusokba. A könyvtárközi kölcsönzésben – véli a szerző – nagyobb szerephez kell juttatni a telefaxot és a telekommunikációs eszközöket.

A gyakorlat jelenleg a következő: ha a kért dokumentummal a helyi könyvtár nem rendelkezik, a vele egy hálózatban, vagy azonos rendszerben működő könyvtárhoz fordul. Ha a kért anyagot onnan sem tudja beszerezni, akkor a központi katalógusokat keresi meg.

A könyvtárközi kölcsönzés gyorsabb lebonyolítására a nemzeti könyvtár közép- és hosszútávú tervet dolgozott ki. Első lépésként a könyvtárak rendszerükbe integrálnák a nagy, központi adatbázisokat (UTLAS, DOBIS stb.). A távlati terv az elektronikus rendszerre való áttérés programja (File Transfer Access and Management, FTAM), amely lehetővé tenné az egymástól független rendszerek közötti kapcsolatot. A jövő tehát az elektronikus berendezések és az ezeken alapuló repertóriumé. Ezáltal a kérések automatikusan oda futnának be, ahol a keresett anyag található.

(Gyimót Ágnes)

91/240

BARDEN, Phil: Interlibrary loan demand as a science policy indicator = Interlend.Doc.Supply. 18.vol. 1990. 4.no. 123-127.p. Bibliogr. 6 tétel.

A könyvtárközi kölcsönzési igények mint tudománypolitikai indikátorok

Felmérés; Könyvtárközi kölcsönzés -belföldi; Kutatás információellátása; Nemzeti könyvtár; Termelés információellátása; Tudománymetria

A British Library Document Supply Centre (BLDSC) hatalmas mennyiségű könyvtárközi kérést kap, amelyek műszaki-tudományos témájú

folyóiratcikkekre, konferencia-anyagokra és jelentésekre vonatkoznak. A BLDSC-n belül egy vizsgálat sorozat indult, melyre az a feltevés adott okot, hogy a könyvtárközi kérések elemzése mutatóként szolgálhat a folyó és az újonnan induló kutatások tekintetében, s egyúttal azzal az eredménnyel is járhat, hogy kiderülhet, mekkora szereppel bír a BLDSC a műszaki-tudományos innováció területén. Az első fázisban több megbeszélésre került sor olyan testületekkel, amelyek irányító szerepet töltenek be a tudományos életben. A megvitatott kérdések: ki tudja-e elégíteni a BLDSC az ipar igényeit? Tisztában van-e az ipar a BLDSC gyűjteményeinek sokféleségével?

1989 elején a BLDSC egy kérdőívet juttatott el az Egyesült Királyság 1000 olyan nagyipari üzeméhez, amely a BLDSC szolgáltatásának rendszeres használója volt.

A BLDSC az ipari üzemektől kb. évi 1 millió kérést kap. A kérdőív alapján készült egyik jelentés azt a hipotézist vizsgálta, hogy a kérésminták vizsgálata (milyen fajta kérések milyen fajta üzemektől érkeznek) információt szolgáltat arra nézve, hogy az ipar egyes szektoraiban milyen kutatások folynak.

A jelentés bebizonyította, hogy az iparnak bizonyos dokumentumokra vonatkozó igénye visszatükrözi az iparágra vonatkozó kutatási érdeklődést. A kérdőívre adott válaszok alapján készült második jelentés alapvető felismerése az volt, hogy a kutatók általában tisztában vannak a munkájukkal kapcsolatos személyek közötti kommunikáció jelentőségével, de a megbeszélések nagy része a közvetlen munkatársak között, azaz egy cégen belül, különösen pedig a kutatással-fejlesztéssel foglalkozók körén belül marad. Alacsony a konkurrenciára vonatkozó információs igény. Ez megdöbbentő, különösen ha figyelembe vesszük, hogy a műszaki-tudományos lehetőségek kiaknázásának egyik alapvető feltétele a gyártás teljes szélességében való ismerete.

A műszaki-tudományos információ terjesztésének egyik neuralgikus pontja a tájékoztató szolgáltatások nem megfelelő volta. A folyóiratoknak egy igen nagy része, amelyet a kutatók hivatalból kapnak, nem találkozik a kutatók igényével.

A BLDSC ezen az alapon óhajtja tovább folytatni a munkáját. A szerző várja bármely szervezet jelentkezését, amely részt venne az ismertett vizsgálatokban.

(Kürti Lászlóné)

91/241

ROUSSEAU, Ronald – VERVLIIET, Hendrik D.L.: A prediction of the potential interlending demand in the European Community = Libri. 40.vol. 1990. 4.no. 278-294.p. Bibliogr. 23 tétel.

A könyvtárközi kölcsönzési igények előrejelzése az Európai Közösség országaiban

Könyvtárközi kölcsönzés; Összehasonlító könyvtártudomány; Prognózis; Statisztika [forma]

A cikk megkísérli meghatározni a könyvtárközi kérések mennyiségét az Európai Közösségben, feltételezve, hogy megfelelő könyvtárközi kölcsönzési szolgáltatások (ILL) működnek. A brit regionális könyvtárközi kölcsönzési adatok extrapolációja azt mutatja, hogy a nemzeti össztermelés (GDP – General Domestic Product) adatai felhasználhatók a könyvtárközi szolgáltatások piacának előrejelzésére. Más paraméterek, pl. az egyetemi hallgatók vagy a lakosság száma kevésbé alkalmas előrejelzésre. A szerzők az $(ILL = GDP * 4,8)$ formula használatát javasolják. Ennek alapján a jelenlegi könyvtárközi kölcsönzési piac megduplázódását helyezik kilátásba.

(Autoref.)

91/242

REIS, Tovah: Document supply in Israel: a review = Interlend.Doc.Supply. 18.vol. 1990. 4.no. 119-122.p. Bibliogr. 8 tétel.

Dokumentumszolgáltatás Izraelben

Dokumentumszolgáltatás; Könyvtárközi kölcsönzés

A dokumentumok számának növekedésével és a könyvtárak költségvetésének csökkenésével ma már az izraeli könyvtárak is a gyűjteményorientáltság helyett a hozzáférhetőséget tartják fontosabbnak. A hatékony dokumentumszolgáltatási rendszer az egyik olyan tényező, amely ezt a változást lehetővé teszi. A használók egyre gyorsabb szolgáltatásokat igényelnek, amit a könyvtárak az új technológia segítségével (mint pl. az elektronikus posta és a telefax) próbálnak kielé-

gíteni, az automatizálás révén egyúttal a papírmunkát is csökkentik.

Izraelben az egyetemek, közintézmények évek óta komoly költségvetési gondokkal küzdenek. Könyvtáraiknak le kellett mondaniuk hosszú ideje járó folyóiratokról és nem fizethettek elő új címekre. A tudomány és technika világában új szakterületek jöttek létre, melyek folyóiratai nincsenek meg az izraeli könyvtárakban. Könyvrendeléseiket is nagymértékben csökkenteniük kellett.

A folyóiratok többsége vagy Európából, vagy az Egyesült Államokból tengeri úton, azaz megjelenésük után 2-3 hónappal érkezik az országba. Az izraeli könyvtárhasználók tehát eleve hátrányban vannak külföldi kollégáikhoz képest, nem szabad helyzetüket súlyosbítani még azzal is, hogy hetekig kelljen várniuk az általuk kért folyóiratcikkre. Ezért a könyvtárak legfőbb törekvése, hogy javítsák és gyorsítsák a dokumentumszolgáltatás rendszerét. Ennek legfontosabb segédeszközei a rendszeresen gondozott központi folyóirat- és könyvkatalógusok. A jeruzsálemi Zsidó Nemzeti és Egyetemi Könyvtár 1981 óta évente mikrofilmlapon publikálja az izraeli könyvtárakban őrzött időszaki kiadványok központi katalógusát. A katalógus 165 izraeli egyetemi és szakkönyvtár bejelentése alapján készül, és online módon is hozzáférhető az ALEPH (Automated Library Expandable Program, Hebrew University) nevű integrált könyvtári rendszert használó hét egyetemi könyvtár számára. A közeljövőben várhatóan minden izraeli könyvtár és információs központ így használhatja majd a központi folyóiratkatalógust.

Központi könyvkatalógus sajnos nincs az országban. Mostanáig a könyvtárak egymás között körözték a kéréseket, de ma már az ALEPH-et alkalmazó egyetemi könyvtárak – központi katalógus hiányában is – könnyen tudják egymás állományát online módon ellenőrizni, jelentősen javítva ezzel könyvtárközi szolgáltatásaikat. Az orvostudományi könyvtárak ugyanakkor a probléma enyhítésére az utóbbi tíz évben négy regionális központi katalógust hoztak létre.

A megrendeléseket mind bel-, mind külföldre postán, telexen, elektronikus posta vagy fax segítségével küldik, attól függően, melyik lehetőség áll a kérő és a küldő könyvtár rendelkezésére. Az orvostudományi könyvtárak hálózata volt az első az országban, ahol elektronikus postát használtak a dokumentumszolgáltatás lebonyolítására. Ezáltal az átfutási idő 30-50%-kal csökkent, a ne-

gatív válasz pedig 2-3 napon belül megérkezett a hagyományos postai 10-14 nap helyett. A dokumentumszolgáltatás javításában nagy előrelépést jelentett az, hogy a telexen történő rendeléshez most már elegendő egy személyi számítógép és egy modem, így telexgép nélkül is lehet elektronikus úton rendelni.

Izrael kis ország, ezért könnyen meg lehetett volna szervezni a könyvtárak és információs központok országos hálózatát, ilyen hálózat azonban nem létezik. Mindazonáltal természetesen az ország könyvtárai között létezik – a szakterületől függően – formális és informális együttműködés. Mivel nincs egységes országos politika a dokumentumellátás megszervezésére vonatkozóan, néhány nagy gyűjteménnyel rendelkező könyvtárat céloznak meg a többiek a kérésekkel. Egyetlen kivétel az orvostudományi könyvtárak hálózata, ahol a terhek megosztására törekednek és gondoskodnak arról, hogy lehetőségei szerint minden könyvtár részt vegyen a kérések kielégítésében.

Ha a kért dokumentum Izraelben nem hozzáférhető, a megrendelést külföldre továbbítják olyan könyvtárakhoz, mint a British Library Document Supply Centre, a Library of Congress stb. Ezenkívül a megrendelések bel- és külföldön egyaránt közvetítőkhöz is kerülhetnek. Az egyik ilyen, csak Izraelnek dolgozó közvetítő az InFOCUS Research Services Washingtonban.

Ma már általánosan elterjedt gyakorlat, hogy a könyvtárközi kölcsönzési szolgáltatásokért térítést számolnak fel a könyvtárak. A legtöbb intézményben a térítési díj alapja a lemásolt egységek száma plusz szolgáltatási díj. Ez az összeg a megrendelő és a szállító intézmény közötti kapcsolat függvényében változik.

(Feimer Ágnes)

Lásd még 193

Dokumentációs eljárások és termékeik

91/243

PROCHAZKA, František: Lidská práva a dokumentace = Tech.Knih. 34.roč. 1990. 10.no. 301-303.p.

Az emberi jogok és a dokumentáció

A HURIDOCS (Human Rights Information and Documentation System, International) olyan információs-dokumentációs rendszer, amely az emberjogi információk rögzítését és áramlását kívánja megkönnyíteni. A rendszert a strasbourgi Európa Tanács mellett működő emberjogi dokumentációs központ irányítja.

A rendszer olyan szabványok kialakítására törekszik, amelyek magas fokú kompatibilitást biztosítanak az emberjogi tájékoztatás terén. Így máris érvényben van a bibliográfiai leírások és az emberjogi kérdésekkel foglalkozó intézetek regisztrálásának a szabványa. Jelenleg folyik az emberi jogok megsértésével kapcsolatos események egységes rögzítését célzó szabvány tesztelése, illetve finomítása. E szabvány értelmében a számítógépesítés alatt álló adattárba az információk „rétegezten” fognak belekerülni (események, áldozatok, valószínű elkövető(k), az eseményeket követő intervenciók, az események további részletei).

A HURIDOCS létrejötté és fokozatos kiépülése felkeltette a nemzetközi szervezetek és különféle kormányzatok érdeklődését is. Ennek ellenére az emberjogi szervezetnek bizonyos fenntartásai is vannak vele kapcsolatban. Főként attól félnek, hogy a megbízható információk begyűjtési és szolgáltatási törekvései eltakarják az eredményes emberjogi intervenciók előfeltételét, nevezetesen a tárgyalásokhoz szükséges politikai légkör megteremtésére való koncentrációt.

Ezt a kétségtelen veszélyt, ha tudnak róla, el lehet kerülni. Célszerű volna, hogy a volt szocialista országok is bekapcsolódjanak ebbe a rendszerbe, amelyben máris több mint ötven szervezet vesz részt.

(Futala Tibor)

91/244

CRAVEN, Timothy C.: Use of words and phrases from full text in abstracts = J.Inf.Sci. 16.vol. 1990. 6.no. 351-358.p. Bibliogr. 35 tétel.

A teljes szöveg szavainak és fordulatainak használata a referátumban

Gépi szövegelemzés; Olvashatóság -nyelvi; Referátum; Teljes szövegű adatbázis

A szerző 39 teljes szövegű cikket hasonlított össze ezek annotációival a DIALOG szolgáltató rendszer Ontap Computer adatbázisában. A vizsgálatból kiderült, hogy 1) nincs jelentős összefüggés a cikkek és annotációk hossza között; 2) jellemző, hogy az annotációk szavai és kifejezései a teljes szöveg elején fordulnak elő; 3) a cikkek hosszabb szóláncait, mondatait az annotáció alig használja fel. A tanulmány a RightWriter stílusellenőrző programmal végzett összehasonlítás eredményeit is közreadja.

(Autoref.)

91/245

BLACK, William: Knowledge-based abstracting = Online Rev. 14.vol. 1990. 5.no. 327-340.p. Bibliogr.

Ismeret-alapú annotáció-készítés

Gépi referálás; Szakértő rendszer

A széles körű interdiszciplináris kutatások ellenére még nem sikerült meggyőző számítógépi megoldást találni a műszaki szövegek annotációinak előállítására. A szerző, miután megvizsgálta az annotációknak a referátumkészítésre jellemző szerkezeteit, egy olyan szabály-alapú módszert ismertet, amely egy aránylag kicsi ismeretalapot kíván meg, és kétféle típusú szabályra épül: az egyik felismeri azokat a szövegtöredékeket, amelyek különösen jellemzőek a dokumentum témájára, a másik pedig felderíti azokat a vonatkozó kifejezéseket (főleg névmásokat), amelyek egy másik mondatban említett tárgyhoz kapcsolódnak. Az e két szabályrendszerre épülő módszerrel a szövegből előállítható egy bekezdés, amely annotációként funkcionál. A következő lépésben a módszer biztosítja, hogy az első lépésben kiemelt mondatok ne tartalmazzanak olyan részekre való hivatkozást, amelyek nem kerültek be a kivont szövegbe.

(Autoref. alapján)

91/246

RISSEEUW, Mickey: The International Translations Centre (ITC). An international network facilitating access to scientific and technical translations = Alexandria. 2.vol. 1990. 1.no. 51-66.p.

A Nemzetközi Fordítási Központ: nemzetközi rendszer a tudományos és műszaki fordítások hozzáférhetőségének növelésére

Adatbázis; Fordítás; Nemzetközi tájékoztatási központ

A tudományos információáramlást nyelvi problémák jelentősen gátolhatják. A szakirodalomnak átlagosan 25-30%-át fordítják le, 6-18 hónappal megjelenése után. A fordítások készítésének költséges és időigényes is, ezért van nagy jelentősége a már elkészült fordításokról való tájékoztatásnak.

A hollandiai Delfti Műszaki Egyetemi Könyvtárban működik a Nemzetközi Fordítási Központ (angol rövidítése ITC), alapítványként, nemzetközi (belga, francia, német, holland, portugál, spanyol, svéd, angol és amerikai) vezető testület irányításával. Célja a kevésbé ismert nyelveken kiadott, tudományos és ipari érdeklődésre számot tartó irodalom használatának előmozdítása. A nyugati nyelvekre készült fordítások bibliográfiai adatait gyűjti, dolgozza fel és szolgáltatja a világ minden tájáról. Fordításokat az ITC nem készít vagy készíttet, csak regisztrálja azokat.

Dokumentációs kiadványai:

1. *Journals in Translation* – a BLDSC-vel közös kiadvány. Folyóiratok teljes vagy részbeni fordításait tartja nyilván; a két vagy több nyelvűeket csak akkor, ha az egyik nyelv orosz vagy japán. A legtöbb ilyen folyóirat hozzáférhető a BLDSC-ben.

2. *World Translations Index (WTI)*. Adatbázisa egymillió tételt tart nyilván (nem csak időszaki kiadványokat), éves gyarapodása kb. 30 ezer tétel. Kurrens kiadványként évente tíz alkalommal jelenik meg. Az ITC és a franciaországi INIST-CNRS közös terméke. Kb. 200 intézmény szolgáltat rendszeresen számára adatokat. Az adatbázist az ESA/IRS és a DIALOG szolgáltatja.

A regisztrált fordítások legtöbbször hozzáférhető a BLDSC-ből (Anglia), a TIB-ből (Németország), az INIST-CNRS-ből, az NTIS-ből vagy az NTC-ből (USA). A nehezen hozzáférhető fordítások megszerzésében segít az ITC Tájékoztatási Részlege, évente kb. 5000 esetben.

Az orosz irodalom aránya a legnagyobb a fordítások között (46%), a német irodalomé 16%, a japáné 12%. Megfigyelhető a japán szakirodalom iránti kereslet rohamos növekedése. 18%-áról ké-

szül fordítás nyugati nyelvre. Az ITC arra törekszik, hogy japán intézmények is jelentsék a fordításokat az ITC-nek.

(Hegyközi Ilona)

91/247

HÜGEL, Reinhold: Datenbanktypen in der Literatur: Ein Überblick = Nachr.Dok. 41.Jg. 1990. 6.no. 357-360.p. Bibliogr. 34 tétel.

Res. angol nyelven.

Az adatbázisok típusai az irodalomban. Áttekintés

Adatbázis

A szakirodalomban az adatbázisoknak sok típusáról esik szó (pl. bibliográfiai, faktografikus, forrás-, forrástájékoztató, numerikus, szöveges-numerikus, teljes szövegű, statisztikai, címjegyzék-, szoftver-adatbázisok stb.). Ezek meghatározásai azonban csak kevésbé térnek el egymástól. A cikk azért vállalkozik a használatban lévő fogalmak és elnevezések rendszerezésére, mert az elengedhetetlen az adatbázisok kínálatának értékeléséhez.

(Autoref.)

91/248

KAR, D.C. – SIDDIQUI, A.M.: Bibliographic database RIZA: design and development using mini/micro CDS/ISIS Version 2.3 = Inf.Serv.Use. 10.vol. 1990. 5.no. 261-274.p.

Egy adatbázis tervezése és kifejlesztése a mini/micro CDS/ISIS 2.3 változatával

Adatbázis -mezőgazdasági; File-szervezés -gépi; Konverzió; Szoftver

A cikk ismerteti a micro-CDS/ISIS szoftver jellemzőit, majd a RIZA nevű adatbázis (az indiai Tata Energy Research Institute mycorhiza témájú adatbázisa) kifejlesztését a CDS/ISIS 2.3 változatával. Tárgyalja az adatbázis karbantartásával, az információkereséssel, az adatbázis 1.0 verziójá-

nak konverziójával és a nyomtatási opciókkal kapcsolatos tapasztalatokat.

(Autoref.)

91/249

VITIELLO, Giuseppe: EROMM: uno strumento bibliografico europeo = Boll.Inf.-Assoc.Ital.Bibl. 30.a. 1990. 3/4.no. 187-193.p.

Az EROMM (European Register of Microform Masters) – egy európai bibliográfiai segéd-eszköz

Gépi katalógus; Központi katalógus; Mikrofilm

Az Európai Közösség könyvtári együttműködésének része az állományvédelmi mikrofilmezés is. Ennek elősegítése, az esetleges párhuzamos munkálatok elkerülése, az elkészült felvételekhez való hozzájutás céljait szolgálja az 1986-ban szerveződni kezdett EROMM, a mikroformák alapköpiáinak európai nyilvántartása. A technikai megoldásra 1988-ban kiírt pályázatot a Mackintosh cég nyerte el, s ennek nyomán kidolgozta az EROMM részletes tervét. Az EROMM leírási szabványai UNIMARC-kompatibilisek, a rendszer az illusztrált anyagok és a térképek kivételével mindenféle nyomtatványról készült bármely formátumú mikromásolat adatait tartalmazza majd. (A tervezet kitér a szerzői jogok három szintjére: az eredetihez, a mikroformához és az EROMM-regisztrációhoz fűződő copyright-kérdésekre is.) A tervezet a felépítendő adatbázist négy módon (nyomtatott, mikrofilmlap, CD-ROM és online formában) kívánja hozzáférhetővé tenni. Megvalósítását két fázisban tervezik, az elsőben Franciaország, Anglia, Németország és Portugália nemzeti inputja építené fel az adatbázis alapjait. Az 1989-ben Luxemburgban rendezett EROMM-szemináriumon a terv megvalósítását szolgáló ajánlásokat fogadtak el, megválasztották az igazgatóbizottságot, mely az első fázisban a tényleges regisztráció helyéül a párizsi Bibliothèque Nationale-t jelölte ki.

(Mohor Jenő)

Lásd még 190, 205-206

Hátrányos helyzetű olvasók ellátása

91/250

SCHNACKENBERG, Mary A.: Access to information for the visually impaired in New Zealand = N.Z.Lib. 46.vol. 1990. 7/8.no. 16-18.p.

A vakok és gyengénlátók információs ellátása Új-Zélandon

Szolgáltatások; Vak könyvtárhasználó

A koronagyarmat 50. évfordulóján, 1890-ben kezdte meg működését a vakok intézete Új-Zélandon. A szervezet neve az évek során többször módosult, célkitűzései azonban mindvégig változatlanok maradtak: a vakok és gyengénlátók szociális ellátásának és oktatásának biztosítása „a bölcsőtől a sírig”. A 9000 tag számára az önálló élet feltételeit igyekeznek megteremteni. A szakképzett gondozók, oktatók és önkéntesek házhoz mennek, és egyénenként segítenek megszervezni a mindennapi életet, a közlekedéstől, a háztartás ellátásától a kommunikációs eszközök használatáig (Braille-írás, gépirás, magnetofon- és számítógéphasználat, szövegszerkesztés) mindenre megtanítják a rászorulókat saját otthonukban.

A vakok könyvtári ellátását két könyvtár végzi: az intézet Parnell könyvtára Auckland-ben és a Homai College Manurewa-ban. A kezdetekben minden Braille-könyv Nagy-Britanniából származott, 1930 után a Wellington Braille Club megalakulásával megkezdődött az új-zélandi Braille könyvkiadás. 1983-ban a Homai College-ban létrehozták a Tankönyv Átíró Szolgálatot.

A Braille mellett Új-Zélandon jelentős Moonrendszerű gyűjtemény is van. A kevésbé kifinomult tapintású emberek számára kifejlesztett vakírás oktatását a hetvenes években beszüntették Új-Zélandon, de még mindig jelentős ezen könyvek használata.

A vakok és csökkentlátók könyvtári ellátását forradalmasította az 1930-ban megalakult hangos könyv mozgalom, amely révén szélesebb tömegekhez juthat el az információ. A friss tájékozódás, tájékoztatás érdekében néhány napilapot és magazint is kiadnak ebben a formában.

A lenyűgöző számadatok ellenére, el kell ismerni, hogy a vakok információhoz jutása nehezen valósítható meg, mert a számukra „olvasható” formájú – Braille vagy hangos – dokumentumok kiadása igen költséges, és nem is mindig felel meg az elvárásoknak, mert jelentős részüket önkéntesek készítik, akik sem a kiválasztásban, sem pedig a megvalósításban nem érik el a szükséges színvonalat. Különösen nagy problémát jelent az ábrák és képek értelmezése.

Az elmúlt öt év a számítógépesítés időszaka Új-Zélandon. Szakemberek véleménye szerint a számítógép nem fogja kiszorítani a Braille-írást, mert a nyomtatott szöveg visszaadásának ez az eddig ismert legmegfelelőbb eszköze, de rengeteg lehetőséget rejt magában. Jelentősen megkönnyíti a Braille könyvkiadást, a folyóiratok pedig elektronikus úton juthatnak el az otthonokba. A jövő biztatónak tűnik a vakok számára, mert a CD-ROM, a beszédhangot generáló és felismerő számítógépek új távlatokat nyitnak számukra.

(Pappné Farkas Klára)

91/251

FOURNIER, Rosemarie: Groupes sociaux défavorisés, lecture et bibliothèques = ARBIDO-R. 5.vol. 1990. 4.no. 99-111.p. Bibliogr.

Res. német és olasz nyelven

A szociálisan hátrányos helyzetű csoportok, az olvasás és a könyvtárak. (Svájci helyzetkép nemzetközi kitekintéssel.)

Beteg olvasó; Börtönkönyvtár; Idős olvasó; Szolgáltatások

Vannak olyan hátrányos helyzetű csoportok, akik nem tudnak az olvasnivalóhoz a megszokott és közvetlen módon hozzáférni: ilyenek például az idős emberek (mozgási nehézségek, csökkentlátás, emlékezetkiesés), a testi fogyatékosok (mozgáskorlátozottak, csökkentlátók és vakok), a betegek és a büntetőintézetek lakói.

Svájcban a könyvtárak jelentős erőfeszítéseket tettek az ezen csoportoknak nyújtott szolgáltatások javítására: megfelelő olvasmányok (pl. nagyformátumú, egyszerű nyelvezetű, vakírással írt könyvek) és olvasási segédeszközök (pl. lupe,

nagyítókészülék, számítógép, könyvtartó és -lapozó) rendelkezésre bocsátásával.

További lépésekre van szükség: elsősorban az épületekben a meglévő kedvezőtlen megoldások felszámolására; kölcsönzési könnyítések (hosszabb határidő, házhoz szállítás stb.); az érintettek számára megfelelő állomány beszerzésére; a hangos könyvtárak, a népkönyvtárak és a bibliobuszok szolgáltatásainak népszerűsítésére; a könyvtárosok számára megfelelő munkaeszközök (ajánló bibliográfiák és központi katalógusok) összeállítására.

(Autoref. alapján)

Lásd még 187

TÁJÉKOZTATÁSI RENDSZEREK

Hálózatok, regionális rendszerek

Lásd 280-281

Vezetési tájékoztatás

91/252

CULLEN, Rowena: A model of a management information system for library and information service managers = Int.J.Inf.Lib.R. 2.vol. 1990. 1.no. 23-34.p. Bibliogr. 15 tétel.

Vezetési információs rendszermodell könyvtárak számára

Modellálás; Tájékoztatási rendszer -vezetéstudomány; Vezetők tájékoztatása

A cikk közread egy könyvtárak számára készült vezetési információs rendszermodellt (Management Information System, MIS). A modellt